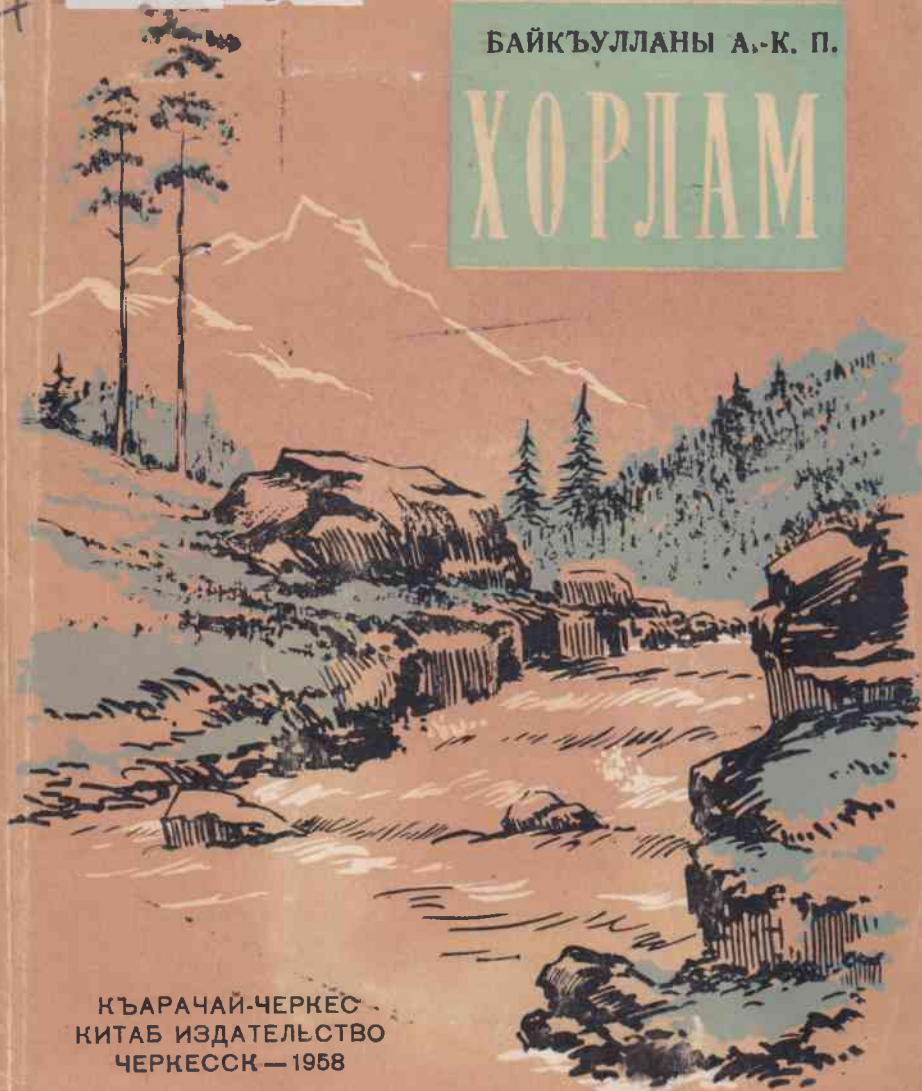

84 (20-кара)
В 183

БАЙКЪУЛЛАНЫ А.-К. П.

ХОРЛАМ

КЪАРАЧАЙ-ЧЕРКЕС
КИТАБ ИЗДАТЕЛСТВО
ЧЕРКЕССК — 1958

БАЙКЪУЛЛАНЫ А-К. П.

КР.

Проверено 1983 г.

ХОРЛАМ

НАЗМУЛА БЛА ДЖЫРЛА

К.-Б.А.С.С.Р.
Республика Къарачай-Черкесия
им. Н. К. Крупской
гор Нальчик

КЪАРАЧАЙ—ЧЕРКЕС КИТАБ ИЗДАТЕЛСТВО
Черкесск—1958

APR 19 1951

RECEIVED
U.S. DEPARTMENT OF AGRICULTURE
WASHINGTON, D. C.

U.S. DEPARTMENT OF AGRICULTURE
WASHINGTON, D. C.

Байкѳулланы Абул-Керим Пагону джашы 1912 джылда Огъары-Марада тууѓанды.

Абул-Керим джашлай ёксюз болуб, 1926 джылгъа дери джалчылыкъда ишлегенди. 1926 джылда Баталпашинскде Совпартшколагъа кириб, аны 1930 джылда бошаѓанды. 1930 джылдан 1933 джылгъа дери Абул-Керим Мара ёзенде пропагандист болуб ишлегенди; 1933 джылдан 1936 джылгъа дери Москвада КУТВ-да окъугъанды.

1936 джылдан 1937 джылгъа дери Абул-Керим Обком бла Облисполкомну аппаратларында ишлегенди.

1937 джылдан 1941 джылгъа дери „Къызыл Къарачай“ газетни редактору болуб ишлегенди. 1944 джылгъа дери Абул-Керим Ата джурт урушда къазуат этгенди. Аскерден къайтхандан сора 1948 джылгъа дери Къралны сакълыкъ органларында къуллукъ этгенди.

Байкѳулланы Абул-Керим 1938 джылдан бери джазыб башлагъанды. Ата джурт урушха дери „Насыб джашауѓа джырла“ эмда „20 джыл Къарачайгъа“ деген китаблары чыкыѓандыла.

Абул-Керим 1930 джылдан бери КПСС-ни члениди. 1938 джылдан бери да Совет джазыучуланы Союзуну члениди.

Абул-Керим кёзлерини сакъатлыгъына да къарамай, бу сагъатда да таймаздан джазыб турады. Арт кёзюде джазылгъан талай назмусу бу „Хорлам“ деген китабында чыгъадыла.

ЛЕНИН, СЕНСЕ — БИЛЕМЕ.

Капиталны кёмген, отда кюйдюрген,
Джабыкъ кюнню ачыкъ этген, тийдирген,
Къанатларын юсюбюзге ийдирген,
Ленин, сенсе, Ленин, сенсе — билеме.

Джакъсызланы тар джукъудан уятхан,
Боюнсханы джабышмаздан уатхан,
Джуртубузну таиг атханча джарытхан,
Ленин, сенсе, Ленин, сенсе — билеме.

Къуршча кючлю партияны къурагъан,
Джауларын'а джолдан кери быргъагъан,
Халкъы ючюн тюрге азаб сынагъан,
Ленин, сенсе, Ленин сенсе — билеме.

Алгъын чыкъгъан, айча толуб, джериме.
Тенг айланыб, сахарыма, элиме,
Толу джетген джюрегиме, кёлюме,
Ленин, сенсе, Ленин, сенсе — билеме.

Урунганнга алтын басхыч салдыргъан.
Хар тылпыуу кюнден сурат алдыргъан,
Джауларын'а аякъ тюбде къалдыргъан.
Ленин, сенсе, Ленин, сенсе—билеме.

Кечелери болмай джукъу келиучю,
Ишчилени къалынына джетиучю,
Бал кёгет, татлы азыкъ этиучю,
Ленин, сенсе, Ленин, сенсе—билеме.

Къыйынлыкдан насыбха джол ачыучу,
Къанатларын юсюбюзге джабыучу,
Туз гырджынын бизни бла къабыучу,
Ленин, сенсе, Ленин, сенсе—билеме.

Миллетлени къарнаш этген, тенг этген,
Такыр, къыйын джашаууму кенг этген,
Кюн кёрмеген къар бузланы эритген,
Ленин, сенсе, Ленин, сенсе—билеме.

Ленин, сенсе бирлик джашауу ишлетген,
Сабанлада темир атла кишнетген,
Ленин, сенсе эркин хауа солутхан,
Мутхузлукъну тамыры бла къурутхан.

Ленин, сенсе хакъ ашауу къалдыргъан.
Ленин, сенсе бизге тенглик алдыргъан.
Ленин, сенсе отсуз чыракъ джандыргъан.
Ленин, сенсе социализмни салдыргъан.

Ленин, сенсе Совет Аскер кѳурагѳан,
Бизге чабхан джауну узакъ быргѳагѳан,
Ленин, сенсе рахатлыкѳны болдургѳан,
Минги-Таугѳа темир кѳушла кѳондургѳан.

Ленин, сенсе кюнден кѳарыу алдыргѳан,
Эм биринчи атом чыракъ джандыргѳан,
Ленин, сенсе джудузлагѳа сан кѳошхан,
Окѳдан дженгил, кѳк кѳойнунда учургѳан.

Ленин, сенсе кѳыралымы баш этген,¹
Чырт хорланмаз кѳурч кѳалача бегитген.
Ленин, сенсе джюрегими дшаш этген.
Кѳум тюзлени тарлау, будай аш этген.

Ленин, сенсе деу кѳылычым, кѳанатым,
Джаным татлы, кѳзюм ачыкъ, муратым,
Сенсиз мени танылмаз эд суратым,
Айтылмаз эд джырым, назмум не атым.

Ёлмегенсе, ёлмезсе, сен джашайса.
Кѳудуретинг, кючюнг уллу—хорлайса,
Дуниягѳа мамур джайгѳан кѳадарса,
Кѳарангыгѳа джарыкъ берген кюн, айса.

Сени ишингди, сени кѳолунгду бу затла—
Чагѳыб ёсген фабрикала, заводла.
Сени ишингди, сени кѳолунг блад толгѳанла
Джерде, кѳкде тенгизледе хорламла.

Джашауума тюз китабды кьуатынг,
Айтханынгча толады, Ленин, муратынг.
Къарыу беред, джол кёргюзед суратынг,
Сюйгенлеге сыйлы, махтау сени атынг.

Багъалыса, сен байракъса халкъыма.
Кесинг кьурагъан кыралыма, джуртума.
Багъалыса сен, байракъса узакъгъа,
Тургъанлагъа, тюшюб бюгюн да тузакъгъа.

Келир заман, къалыр артха, ётербиз.
Джолубуз кенг—коммунизмге джетербиз.
Ленин—ата эм анаса, билебиз,
Осиятларынгы бузмай толу этебиз.

ОКТЯБРЬ.

Кёк кюкюреб, къаты джашнаб,
Залимликни узакъ ташлаб,
Келгенд, жангы ёмюр башлаб,
Октябрса сен, Октябрь!

Халкъ байрагъын тутхан ёрге,
Алгъан махтау сый да бирге,
Кюнча тийген юсюбюзге,
Октябрса сен, Октябрь!

Аскерлени сайлаб тизген,
Зор бугъоу ну уруб юзген,
Джерде, кёкде, сууда джюзген,
Октябрса сен, Октябрь!

Къурч кылычны джаугъа тутхан,
Къобусун кызыл джуудуртхан,
Джюреклени тотун къурутхан,
Октябрса сен, Октябрь!

Отну, сууну джарыб ётген,
Болушлукъгъа кысха джетген,
Кюнюбюзню мамур этген,
Октябрса сен, Октябрь.

Кюн батхандан кюн чыкъгъаннга,
Эшик ачхан джарыкъ тангнга,
Джашау болгъан урунганнга,
Октябрса сен, Октябрь!

Тенгсизликни терен кёмген.
Джерни, мюлкню халкъгъа берген,
Ишле, аша, джашна деген,
Октябрса сен, Октябрь!

Ленин башчы, туруб алгъа,
Ишчи, элчи берчли къолгъа,
Джуртну салгъан керти джолгъа
Октябрса сен, Октябрь!

1956 дж

САУ БОЛ, ЛЕНИНЧИ ПАРТИЯ.

Зор дуньяны кюйдюрген,
Кюнню да джарыкъ тийдирген,
Кимге да кесин сюйдюрген,
Сау бол, Ленинчи Партия!

Тар джолубузну кенг этген,
Хар миллетни да тенг этген,
Ёмюр шохлукъну бегитген,
Сау бол, Ленинчи Партия!

Джуртума закон тюзетген,
Халкъыма акъыл юретген,
Къарт джюреклени джаш этген,
Сау бол, Ленинчи Партия.

Къарангылыкъны къалдыргъан,
Окьюу шахарла салдыргъан,
Бар усдалыкъны алдыргъан,
Сау бол, Ленинчи Партия!

Джарлыгъа дарий кийдирген,
Кёклеге къушла тиздирген,
Суулада балыкъ джюздюрген,
Сау бол, Ленинчи Партия!

Тёлюме джарыкъ джол берген,
Тюз урунургъа къол берген,
Сёзюнге керти бол деген,
Сау бол, Ленинчи Партия!

Таулары джарыб ётдюрген,
Хауагъа айтханын этдирген,
Джылымы джюзге джетдирген,
Сау бол, Ленинчи Партия!

Ленинизмни къолунда,
Коммунизмни джолунда,
Баргъан халкъымы аллында,
Сау бол, Ленинчи Партия!

ДЖОЛГЪА АШЫКЪ.

Эртден бла сагъат тёртден аз джанлай,
Будай ора, бичен чала тургъанлай,
Европаны джырта, джулкъа эм талай
Чыкъгъандыла ит фашистле джер джалай.

Ётгендиле чегибизден джайылыб,
Ач бёрюле джалкъаларын къайырыб,
Келедиле къой тшиликча кемире,
Сабийлени аналадан айырыб.

Кюйдюрелле шахарланы, эллени,
Джукълаталла кюнден джарыкъ кёзлени,
Къууралла байлыкъ берген джерлени,
Накъут, налмаз, алтын къуйгъан тюзлени.

Чачадыла колхозланы, малланы,
Совхозланы, заводланы, джолланы.
Байлайдыла онгсуз аякъ къолланы,
Джырадыла джакъсыз адам къанланы.

Къуруталла школланы басхычын,
Теблейдиле эркинликни ачхычын,
Кёрмейдиле не къартны да бир къачын,
Джулкъадыла ёлюм тюгюн—акъ чачын.

Къан ичиу́чу Гитлер кючюн ийгенди,
Хах къарыуун хорланмазча кѣргенди.
Аскерине фашист буйрукъ бергенди,
Эки айгъа тылкъ этигиз дегенди.

Эки айгъа СССР-ни алыргъа,—
Къралыма ёлюм закон салыргъа,
Башын кѣтюргенни кѣрге уругъа,
Дуньягъа ие болуб турургъа.

Ма блайды ит Гитлерни мураты,
Уу́ джыланнга тюз ушагъан сураты,
Адам къаннга сыйынмагъан уяты,
Алчы тылпуу́ джииргеннген кир аты,

Урушланы кѣб сынагъан баурум,
Кѣб къаллымы джерге кѣмген къарыуум,
Ал къолунга саутунгу, джау́гъа бур,
Салма кечим, къайтмазча къаты ур.

Сенсе энтда джау́ну урлукъ, ёлтюрлюк,
Бизге махдау́, къуанч, насыб келтирлик,
Сенсе Ленинин байрагъын кѣлтюрлюк,
Джангы-джангы хорламлагъа элтирик.

Къутулгъанса къыйынлыкъны сарындан,
Зор джашау́ну кемлигинден, тарындан,
Суукъ ачы боранланы къарындан,
Баш болгъанса чабханланы барындан.

Ата джуртха борчларынгы унутма,
Фашистлеге совет хауа солутма,
Сабийлени джау отунда улутма,
Мурдарлагъа тамчы къанны къурутма.

Тур бусагъат! Партиябыз кел дейди,
Биз сакъламай тюшген къанны кёр дейди,
Фашистлеге ахыр джуаб бер дейди,
Керек болса, джуртунг ючюн ёл дейди.

Чакъырады тюзлюк башы Партия,
Чакъырады, халкъым бирча тынгыла,
Бюгюн заманд сыйлы сёзюн ангыла,
Ашыкъ джолгъа, кеч боллукъду тамбла.

1941 дж.

САУ КЪАЛ.

Сау къал, ариу, джаша эсен,
Этме къайгъы, кушха тюзде,
Кёрюшюрбюз, ашыкъма сен,
Джокъду бюгюн къаллыкъ юйде.

Унутма тюз джюрегими,
Тюшгенд къоркъуу Ата джуртха.
Эсингде тут суюгеними,
Бер къолунгу, тыйма артха.

Къобханды джел, къарлы къыйын,
Къыйнайды буз, суукъ анда
Джабылады джерни сыны,
Къаралыб ол кюнбатханда.

Джанады кёр, сахар, эл да,
Болады кюл, кёмюр, учхун.
Алай'а бизде джюрек кёл да,
Деудю, батыр, бюкмез тохун.

Чыгъад алгъа халкъым къарнаш
Къаблайд джауну, кёмед джерге,
Айырылмаз болуб джолдаш,
Сакълайд сыйын, тутад ёрге.

Салмаз джюген фашист Гитлер,
Салмаз кишен отдан кюйер,
Сау тюбеик, урун, джигер,
Ол да окъду джаугъа тийер.

1941 дж.

ЭСИМДЕДИ.

Эсимдеди ол кюн бара,
Къаты уруш отунда,
Джангур джауа, джел сызгъыра,
Армавирни къатында.

Таикала да уча джерле,
Ат туякъла тыкъырдай,
Бомбалада джюзе кёкде,
Пулемётла чыкъырдай.

Шынкъарт джана, джер бузлауукъ,
Темир бёркле зынгырдай,
Къол булгъана, эм да джуукъ,
Сабийчикле ынгырдай.

Келди тауш: „Ура алгъа!“
Биз юрюлдюк, чабышдыкъ.
Бузча къуя, отну джауѓъа,
Экиндиве элни алдыкъ.

Алгъын таныш адамларым
Тюз кюрешде къабылыб,
Эм шагърей орамларым,
Учмай чибин, джабылыб.

Юйле кюйюб, таш къалмайын,
Адам къонуш джер болмайын,
Арбазынга тюк къонмайын,
Излегенинг чырт толмайын.

Ачлыкъ татыб, сан тутмайын,
Хауа аур, солутмайын,
Джокъ болушлукъ улутмайын,
Соргъанланы къурутмайын.

Лиза эди бизни кѳрген,
Тѳрт да фашист джарасы.
Джурту ючюн джанын берген,
Николайны анасы.

Табмай ышыкъ Лиза анда,
Ёлюм буйрукъ джазылыб.
Юч сабийни туѓурасында
Урулары къазылыб.

Эки джыллыкъ Раяны,
Алыб бычакъ чабакъ этин,
Эмчегинден айырылыб,
Джыламугъу джууа бетин.

Шурачыкъ да анга джуукъ,
Тили бла джалай къанын,
Барисчиг'а сан тюзетиб,
Бералмайын сабий джанын.

Къаны агъа Лиза джерге;—
Келир ахыр бу джарагъа!
— Къабырыбыз бирге тюшген,
Джыламагъыз, — дей алагъа.

Мурдарлагъа хыны къараб,
Джюрегин да ачлыкъ тараб,
Ёшюнюне салыб къолун,
Айта эди сакълаб джолун.

„Орамланы сиз джырасыз,
Сабийлени эм къырасыз,
Аямайын сиз урасыз,
Къан асмакъла эм къурасыз.

Кюйдюргенсиз, — къабынмайма,
Къарангыды, — абынмайма,
Байлагъансыз, — джалынмайма,
Ыйлыгъама, — табынмайма.

Ёлтюрюгюз, ма хазырма!
Джарагъызны эм байламам.
Джаша, джуртум! Джаша партиям!
Къызбайлыкъны мен сайламам.

Джуртум ючюн джашым ёлгенд,
Джюз фашистни джерге кёмгенд,
Юлгюсюн ол кёбге бергенд,
Джигит ёлген махтауд дегенд.

Эркинликди керти батыр,
Тюзлюк ёлмез терк къайтыр,
Ол джуабын кесгин айтыр,
Фашистлени бизден арытыр.“

Деген аны арт сёзюне
Къарамайын сакъ кёзюне,
Сюнгю урдула ит фашистле—
Адам ашагъан ач бандитле.

Кюн къайтыб ачыкъ тюзге,
Лиза кетди джыл ёмюрге,
Кёзюн джаба: „Сау къал, халкъым!
Алгъа, алгъа!“ — деди бизге.

Тёрт сабийи къуруб бирге,
Лиза ёлдю кирди джерге,
„Инан—инан, бу къанланы,
Биз къоймазбыз фашистлеге!“ —

С 2135

Деб солдатда алгъа туруб,
Къабырында ант этдиле,
Ала ючюн мингни ура,
Кюн батханнга тюз кетдиле.

1943 дж.

КЪАРНАШЫМА.

Ой, къарнашым Даут, сеннге джазама,
Бу назмуму, кюююю кюн турушда.
Махданама, махданама, тюзлюгюнге базама:
Ёлгенсе сен джуртум ючюн урушда.

Кёк кюкюреб, чартлаб джерни ургъанча,
Тангнга дери тобла, окъла гюрюлдей,
Джукъласанг да кесинг мараб тургъанча,
Автоматынг джауга айланыб тютюнлей.

Солдат эдинг ётюрюкню билмеген,
Кишиликни джюрегингден иймеген,
Къарангыда джарыкъда да тенг кёллю,
Джашауунгда кукалыкъны билмеген.

Командиренг, тизгинингден къалмайенг,
Джолунг ачыкъ—къынгырынга бармайенг,
Батыр эдинг, аскерингде алгъаенг,
Фашистлеге чыртда кечим салмайенг.

Коммунистенг хорламынга базаенг,
Дунияда къызбайлыкъдан тазаенг,
Солуунга да эки уруш арасы,
Джаугъа къаршчы джыр, назмула джазаенг,

Китабларынг, назмуларынг, джырларынг
Урушлада бизге къарыу бердиле.
Окьугъанла, джырлагъанла аланы,
Алларында хорламланы кёрдюле.

Джатхан джеринг джашил кийген талады,
Бу къабырынг унутулмаз джарады,
Даут, атынг бизге юлгю болады,
Джигит ёлген—джюрекледе къалады.

Партияны тюз джашыча ёсгенсе,
Кёб фашистни кесинг башын кесгенсе,
Джан къарнашым, Даут, бизден кетгенсе.
Ал къанымы—деб осият этгенсе.

Эркин болсун джатхан джеринг, къарнашым,
Халкъым айтад—джангыз тюлдю бир башым,
Джаш къанынгы джюз къат алмай джауладан,
Болмаз мени кече джукъум, кюн ашым.

Хорлам бере, къурчдан къаты кюлубуз,
Чегибизден узакъгъады джолубуз,
Къая ранда, гелеу къаудан кюйгенча,
Фашистлени учхун этер отубуз.

Тюз къалырла шагъат болуб кёргенле,
Джюрекледе джаралагъа нюр келиб,
Унутулмазсыз джуртум ючюн ёлгенле,
Сакъланырсыз сыйлы махдау берилиб.

ЗУЛИФА ПАРТИЗАНДА.

Кечесинде туугъан кюнюнг тоюгда,
Кёлюнг джарыкъ, онг билегинг бойнумда,
Джылынг онбир, джырлай эдинг кьойнумда.

Эртденинде кьуугъун ачы болгъанды,
Элибизни суукъ боран алгъанды,
Юйюбюзге кьара мухур салгъанды.

Джашау такъыр, керти зор кюч болумдан,
Чыкъдым узакъ мен хапарлы джолумдан,
Автоматым—нёгер тюшмей кьолумдан.

Сабий балам кьыз Зулифа олтурмай,
Биргемеед, кьайры кьара, бош турмай,
Солумайед, джумушунгу толтурмай.

Зулифачыгъым сабий эди, джаш эди,
Партизанда тенглеринден баш эди,
Тюзде орну кьаты эди, таш эди.

Джукъу кьачыб, аягъына мингенлей,
Фашистлени кьалынына сингенлей,
Тура эди тахсаларын билгенлей.

Зулифаны сёзю кьырыб аланы,
Кьайтханлай кеси кьамиш таланы,
Джау шпион кёрюб тутду баланы.

Кьакъды, сокъду—айтдыралмад билгенин,
Тыялмады ышаргъанын, кюлгенин,
Кьойдуралмад халкъын, джуртун сюйгенин.

— Сен кюрешме, мен журтуму саталмам,
Сени бла ишге терен баталмам,
Тюзлюк тутхан насыбымы аталмам.

Тырс атылды, от чартлады ётелмей,
Зулифа да тюшюб таргъа кетелмей,
Мен да чабдым, къалдым анга джетелмей.

Учду, кюйдю кетди бала, кёрмедим,
Ах-ох эте къаялагъа ёрледим,
Къурч къылычым джити — джау ну сермедим.

Джангызыма кюнде онну алама,
Кёкюрегим термиледи балама,
Болушугъуз джокъду, къайда табама?

Джолну барсам, къая, чаул, тик джарлы,
Сыртха чыкъсам чегет, агъач, тау къарлы,
Къайры кирдинг? Къайда букъдунг, мен
джарлы.

Чакъырмалыгъ, уу гыбыла келдиле,
Тынчлыкъ джашау ишибизни бёлдюле,
Ал саугъагъа ёлюм ачыу бердиле.

Кюйлюрдюле: той, джыр, эжиу къурудула,
Ёшюнлерин къартха, джашха бурдула,
Зулифаны байлаб отха урдула.

Зулифадан сёз табмалла, сойдула.
Ашаб этин, джаш къанындан тойдула.
Зулифача кёб сабийни джойдула.

Зулифаны къанын джаудан минг алыр,
Заман джетер, кюн джарытыр, кюн джарыр,
Мурса къатар, чириб джатар, халкъ къалыр.

Халкъ унутмаз, айтыр джаугъа джуабын,
Джыланныча эзер башын, эм санын,
Къурт, къамыжакъ, чайнар, джутар хар барын.

1943 дж.

КЪОБАН.

Кюнюнг ашхы, Къобаныбыз, джаныбыз!
Салам сеннге, салам узакъ джерледен!
Джауну буугъан, кѳрге къуйгъан саныбыз,
Джигит туугъан, къылыч ургъан эрледен!

Тансыкъ болуб тауушунга, кесинге,
Окопада джырлай, письмо джазама,
Саулугъуму сала, Къобан, эсинге,
Джуаб къысха этеринге базама.

Къобан, уллу чокъракъ суунг джайылыб,
Кенгсе, терен, байса, керти ариуса.
Джагъаларынг этеклерин къайырыб,
Байлыгъынгы миик тутхан къарыуса.

Мен таныучу олтуруучу талала,
Бююн къургъакъ, толуб тубсюз кѳллеринг
Мен таныучу, ёсген бирге балала,
Уруш эте, къалыб, джангыз эллеринг.

Джуукъ кѣрюр, билирча тюл арабыз,
Таўду, къая, джанар, кюер ёлмезбиз.
Джаўну башын чала, хорлаб барабыз.
Уртламынгы табмаз, ичмез,—бермезбиз.

Таушунгу этме салкъын—джарыкъ бол.
Татыўунгу бузма, Къобан, артыкъ къош.
Насыблыбыз кюрешибиз—ткзлюк джол.
Тамблабыз айтыр, ахыр, къалмаз бош.

Боран кетер, къарда эрир, танг агар.
Чапракъла ўа кьюў болурла, агъарла.
От джукъланыр, кёл басылыр, джер къатар.
Кырдык чыгъар, баббаханла чагъарла.

Къайтырбыз биз энт да ойнай, къуана.
Къобаныбыз, тынчлыкъ ишни алырбыз.
Къайтырбыз, эртден джарыкъ бла уяна,
Джашаў башы коммунизмге барырбыз.

Кърым. 1944 дж.

ЭЛИМЕ.

Элим уллу Мара суйген,
Багъалыса, джарыкъса сен,
Ашыгъама ийнан билсенг,
Джеталмайма узакъдан мен.

Ашыгъама, джеталмайма,
Термилеме бил кѣрюрге,
Тобну, окъну отундама,
Суйеме хапар билирге.

Джукъланмаз тенг эркинлигим,
Уруп элим, чакъсын ишим
Сакълайды тюз туугъан джерим.
Андан сыйлы джокъду кишим.

Байса элим, сууунг Къобан,
Къызча тойда къарамынг.
Къар джуады ачyd, боран,
Хорлам, джаным, хар саламынг.

Эсимдеди иш таушунг—
Къулагъымдады кече эм кюн.
Эсимдеди бар ауушунг,
Письмо сыза сеннге бюгюн.

Эсимделле акъ ташларынг,
Колхоз сабан, фермаларынг,
Эсимдеди деу джашларынг,
Джылкъы, туар, къой малларынг.

Байлыгъынга атыб кесин,
Къутургъанча ит къаллыбыз
Джумулгъанды ташлаб эсин,
Урайыкъ аны биз барыбыз.

Джыгъылады, джер ашайды,
Сусабына ичед къанын,
Кёсёу башха тюз ушайды,
Джиялмай ол бирге санын.

Элим мени, Мара, джигер,
Болма сокъур, джигит къара.
Болуш бизге къарыу джибер,
Джуртуму суй, ишле, джара.

Къарнашым да туугъанд сенде,
Бергенд джанын махдан, элим,
„Алгъа-алгъа!“ — джазгъан тюзде,
Байкъулланы Абул Керим

Кърым. 1944 дж.

ХОРЛАМ.

Хорламла бериб келген,
Къозгъалыгъыз сиз деген,
Ишибизни кѣб бѣлген,
Ата уруш джукъланды.

Къара кѣрге ийдирген,
Джау ну от бла кюйдюрген,
Саут кючюн билдирген,
Бизге дунья сукъланад.

Аур джара багъылды,
Кремль сагъат къагъылды,
Хорлам байракъ тагъылды,
Джарыкъ кюнюм табылды.

Джуртум терен солуду,
Тоб, окъ джюзюу къалды,
Тюзлюк орнун алды,
Эркинликни къорутду.

Къар эриди, букъду,
Элия урду, джыкъды,
Кюн да ышарыб чыкъды,
Кѣк кюкюреб джашнады.

Къара тубанла кетиб,
Къызыу отладан ётюб,
Муратыбызгъа джетиб,
Тынчлыкъ джашау башладыкъ.

Тогъузунчу май уллу,
Къуанчым болду толу,
Басылды адам улу,
Кииндиле джерлерим.

Къайтдыла балала,
Кийиндиле къалала
Ишлерине къуана,
Шахарларым, эллерим,

Мен да келдим атланыб,
Чалкъым джити табланыб,
Хорламыма махданыб,
Урунуугъа джол алыб.

Алтынлымы суутуб,
Машинамы тюз тутуб,
Чыкъдым ишге улутуб,
Къаруума джан салыб.

Урунууду ашыбыз,
Партияды башыбыз,
Урушха биз къаршчыбыз,
Насыбхады аллыбыз.

Къалмай туруб ёрге,
Кечимсиз къол бирге,
Кёмербиз элтиб джерге,
Энтда келсе къанлыбыз.

1945 дж.

СОВЕТ АСКЕР.

Насыблыбыз, биз насыблы,—
Совет аскер атыбыз.
Ойна, къуан, ишле халкъым,
Чагъад джангы садыбыз.

Ойна, къуан, ишле, урун.
Биз сакълайбыз чеклени,
Джау айланса биз барырбыз,
Джабыб джерни, кёклени.

Ленинни партиясыды
Батырлыкъгъа юретген,
Къыйынлыкъда, заукъдада
Хорламлагъа тюз элтген,

Бизни ишибиз тюзлюк ишди,
Таба аны билирбиз.
Фашистлени джокъ этген да,
Ма биз Совет аскербиз.

Кюйдюрюрбюз, улутурбуз,
Энтда келсе джау бизге.
Кюл этербиз, къайдан чыкъса,
Кёмербиз анда джерге.

Джашау алыб, кёзюн ачхан,
Алгъын бизни инакълар.
Эркин солур, сёзюн айтыр.
Джангы джолун къучакълар.

1945 дж.

МАХДАУ СЕННГЕ.

Урунама, солуйма — кюн иймейме.
Ётюрюкню, хаулеликни суймейме.
Керти хакъды, тюзге къара киймеген,
Шохлукъдан сый багъалыны билмейме.

Бирди сёзюм, джуртуму джаш баласы.
Джокъду татлы джюрегими джарасы,
Тенгди миллет, болмай башы, арасы,
Сенсе орус халкъым тебмез къаласы.

Сенсе бизни къарнашыбыз — тамада,
Элтген джангы хорлам таба хаманда,
Къайры турсам къарасам да сен алда,
Сени юлгюнг, сени кючюнг бар анда.

Сени къолунг шохлукъда эм бирлешде,
Батырларынг Минги-Таугъа ёрлешде,
Болушлугъунг кёрюнеди хар ишде,
Ёмюр тынчлыкъ, насыб ючюн кюрешде.

Сен атаса, сен анаса, къарнашса,
Сен джуукъса, дженсе, бизге джолдашса,
Сен нёгерсе, тангса джарыкъ кёз-къашса,
Ишде алчы, къазауатда эм башса.

Сенсе берген бизге уллу Ленинни.
Тумалагъан залимликни, эскини.
Сенсе берген Лермонтовну, Пушкинни.
Суворовну, Кутузовну, Горькийни.

Махдау сеннге, орус халкъым, деу халкъым!
Отда, сууда—ышангылы муратым.
Бюсюреу сеннге, суйген халкъым, джан халкъым.
Къалайда да—бююлмез къурч къанатым.

Киингенд, къышхы тонун атыб май,
Ышаргъанча къараб бизге толгъан ай.
Махдау сеннге деди джатса турса да.
Октябрны джашы, шохунг Къарачай.

Биз барабыз джашау бирге къурабыз,
Къазауатны суймейбиз—кенг урабыз.
Къулагъыбыз сакъды, хазыр турабыз.
Керек болса, тенгбиз къарнаш чыгъарбыз.

Ленин берген кюнюм кюннге сукъланмаз,
Партиябыз салгъан шохлукъ джукъланмаз.
Ёмюрлюкдю антыбыз сёз бокъланмаз.
Джаша халкъым, джашна бизни кюч алмаз.

1957 дж.

ТЁРТ ДЖЮЗ ДЖЫЛ.

Хыны къонакъ болуб тубан,
Кеченг суукъ, кюнюнг боран.
Тигинг къотур тюзюнг джалан,
Тюрк пачала талаб хаман.

Джеринг салкъын, мамур къалмай.
Саламынгы тейри алмай,
Байлыгъынг кѣб, хайыр болмай,
Къырым ханла мухур салмай.

Къырым ханла, тюрк пачала,
Джегер ючюн, джулкъар ала.
Кѣзюу-кѣзюу ач гыбыча,
Этиб джаулуку чобыулла.

Былай эдинг, халкъым черкес,
Джашау сеннге бѣлмей бир эс.
Алай'а сен турмандынг терс,
Пачалагъа бермединг чес.

Билдинг ачыкъ тот джарангы,
Джюрегингде кѣл къарангы,
Кѣрдюнг чыгъар мадарынгы,
Керти къарнаш табарынгы.

Талпыб кесинг, суююб, алгъа,
Тамбланга бериб багъа,
Къачны башы чырпы агъа,
Къошулдунг сен Россиягъа.

Ёмюр таймаз болдунг къарнаш,
Берди къолун орус лжолдаш.
Туудунг жангы, суююндюнг джаш,
Табдынг мурат ишингде баш.

Тёрт джюз джылны ийдинг санау,
Орус халкъынг къанатынг сау,
Чыкъдынг миик, билмей тохдау,
Хар атламынг, ишинг махдау.

Октябрь этди бир къол,
Алдынг черкес эркинлик джол.
Къазауатда иште да эм,
Айтыласа эрсе, сау бол!

Урунаса тынчлыкъ ючюн,
Бегитесе джуртну кючюн.
Джашнай джеринг, чагъад бюгюн
Джабад байлыкъ мамур юсюн.

Чыгъараса алтын, кюмюш,
Джау, эт, будай, кёмюр юлюш.
Къуанчды тенг хар бир мюйюш,
Шохлукъду бу, сау халкъ джюрюш.

Орус, черкес, украинлы,
Къазах, узбек, къарачайлы,
Таджик, эстон, молдаванлы.
Къарнашдыла эм багъалы.

Миллет бары джуукъду, дженг,
Ишлейди къурч, къала эсен,
Шохлукъ, тынчлыкъ хауада кенг,
Тамыры кёб, кючю терен.

Экисиди джашау деген,
Дуньягъа джарыкъ берген,
Бегит аны, унутма сен,
Олду насыб халкъым суйген.

Къуан, черкес, къолунгу бер,
Къуанады сеннге хар джер.
Атла туура, урун джигер,
Джокъду кюч шохлукъну бюгер.

Биз хорлайбыз, биз бюгебиз,
Биргед, къарнаш, саламыбыз,
Джаша, джуртум, сют анабыз,
Джаша Ленинчи Партиябыз.

1957 дж.

АНАМ.

Туугъан анам джарыкъ кѳрген,
Сѳзюм сеннге, джюрю эсен,
Багъалыса, сыйлыса сен,
Сенсе кюнюм, мамур берген.

Сенсе тутхан мени алда,
Тогъуз айны эм къарнынгда,
Сенсе бакъгъан тобугъунгда,
Ёсдюрген къол аязынгда.

Джатмай кече, джыл ийгенсе,
Табмай джукъу, инджилгенсе,
Мени ючюн сан тюйгенсе,
Джанынгда да бек суйгенсе.

Окъутханса, джол бергенсе,
Джуртунга тюз бол дегенсе.
Ишге джигер билегенсе,
Батырлыкъны тилегенсе.

Тюзсе, анам, учуз этмем.
Джаш балангма—солгъа кетмем,
Тилегинги мен теблемем,
Муратыма сенсиз джетмем.

Болмаз меннге тынч солургъа,
Айтханынги кенг уругъа,
Болмаз сени унутургъа,
Къыйынынги къурутургъа.

Къачынг уллуд, шагъатма мен,
Аурду—ол, джюкдю, билген.
Джабмам юсюн, ана сюйген,
Кёлтюрюме инан терен.

Джылы къойнунг, татлы сютюнг
Ариу кёзюнг, ана бетинг,
Халал сёзюнг, таза ётюнг
Сакълар сыйын, бай хурметинг.

Эркинсе кенг къуан анам
Джашаўса кенг, махдан, анам,
Джюрегимсе татлы, анам,
Сюйеме мен, джаша, анам!

1948 дж.

БУЛБУЛЧУКЪ.

Олтурама письмо джаза наныма,
Окопада джырлай, къуана,
Суратынгы салыб туура джаныма,
Катымдача къарай, уяла.

Элибизден учуб келген булбулчукъ,
Хапарынгы меннге айтады,
Тынчды дейди анда ишле, ариучукъ,
Джуабымы алыб къайтады.

Тю шюреме булбулчукъну эсеме,
Къанатынгы къагъыб инакъла,
Саугъачыкъны бериб аны кесине,
Мени ючюн джылы къучакъла.

Ёртен джана д, узакъ сизни агабыз,
Ишле, наным, хайыр берирсе,
Джауну сюрюб, кюн батханнга барабыз,
Хорламымы джуукъ кёрюрсе.

Тауда, тюзде къарла, бузла эрирле,
Чапракъла кюйюб агъарла,
Тунчукъгъанла джолларына келирге,
Баббаханла суююб чагъарла.

1944 дж.

МЕНИ ХАЛКЪЫМ

Мени халкъым, насыблыса,
Махдау башыса,
Эркин сѣлеш—Октябрны,
Тулпар джашыса.

Окъу, ишле, солу, ойна.
Ийме бир сагъат,
Къазауатха къаршчы кюреш,
Тенгим, бу сагъат.

Эркин сѣлеш, ёлгенд бизде
Тарлыкъ, джерсизлик.
Залимликни зор уясы,
Миллет тенгсизлик.

Макъамыбыз дуняда
Тынчлыкъ ючюндю,
Хорлаб баргъан тохдаусуз
Ленинни кючюдю.

Халкъгъа джашау ишибизде
Кѣбдюле тенгле.
Чегибизден узакъда да
Къарнаш нѣгерле.

Къарачыгыз, джауларыбыз
Улуйла бизге,
Капиталны къара кючюн
Буралла бизге.

Къзауатны биз суймейбиз,
Тынчлыкъ излейбиз.
Ёртен жанса, халкъым бирден,
Чыгъар, билебиз.

Биз барабыз сиз сайлагъан
Керти тюз джолну,
Джокъду-джокъду къарыу хорлар
Бирикген къолну.

Джашау, ёмюр джашау дейбиз
Ленинизмге,
Хорламдан хорламгъа элтген
Коммунизмге.

ПАХТА-АРАЛ.

Мен къуаныб джашауума, халкъыма,
Башлагъанма джырлаб сеннге салам ал,
Акъ алтынны къуюб тургъан джуртума,
Дуниягъа белгилисе, Пахта-арал.

Белгилиди, джюреклеге джарайды,
Пахта-арал, уллу кемсиз байлыгъынг,
Эртден аяз акъ чачынгы тарайды,
Джангы-джангы саугъа бере хар айынг.

Эки башлы, джюз эшикли юлеринг,
Минг терезенг орамлагъа ачылыб.
Ариудула кенг каналла, тюзлеринг,
Саугъаларынг сау къралгъа чачылыб.

Бурулдайны тауларыча джылтыраб,
Шахарланы жарытады акъ бетинг,
Крейсерле тенгизледе къалтыраб,
Махдауладу, татлы, сыйлы кегетинг.

Джумушакъды акъ алтынынг джибекча,
Багъалыды биринчиге сайланыб,
Суу джагъада тюз чокъуракъ ёзекча,
Джасдыкъларынг бутакълагъа байланыб.

Ёседиле урунууда джигерле,
Орденлери ёшюнлерин джандырыб.
Кемликлени джолубуздан сюрелле,
Джангы кюннге джангы джюрюш салдырыб.

Харадамынг байлыкъ сыйгъа ташынгдан,
Учадыла кънатларын джайгъанлай.
Темир къушла дарман къуя башынгдан,
Къурч атларынг джер къотара баргъанлай.

Минг-минг сенден машинала джюклениб,
Чыгъадыла болмай джюрек, кёл сагъыш.
Акъ дарийле джыйылгъанча бюклениб,
Барадыла заводлагъа ашыгъыш.

Барадыла артдан аллы кёрюнмей,
Миик кёкде турналача, тизилиб,
Къайтадыла джангызы да бёлмей,
Алтынынга сютча тургъан сюзюлюб.

Насыблыбыз юйдегингде джашайбыз,
Махданабыз, сеничаны билмейбиз,
Къуанабыз кеси къыйын ашайбыз.
Урунабыз алчылыкъны иймейбиз.

Биз ишлейбиз, биз солуйбуз, ойнайбыз,
Биз барабыз, биз хорлайбыз кюрешиб,
Биз къурабыз тынч турабыз, къайнайбыз,
Шохлукъ бегиб, миллионла бирлешиб.

Биз джырлайбыз, джеринг айбат кийиниб,
Биз джырлайбыз алтынынга тѣгюлюб,
Биз джырлайбыз хорламынга сюйнюб,
Акъ тауларынг къалайгъа да кѣрюнюб.

Пахта-Арал, айтханынга толуса,
Кесинг уллу — Октябрны къолуса,
Махтаулуса, мамукъ иште онглуса.
Халкъым баргъан коммунизмни джолуса.

1949 дж.

КЪУРЧ АТЫМ.

Къурч атымса минеме,
Сени кемсиз сюйеме,
Тауъгъа, къолгъа сюреме,
Отха-сууъгъа киреме.

Ёкюресе джер джарыб,
Кулда-кулда къобарыб,
Кюнде джангы къол алыб,
Талчыкъмайын сен арыб.

Тракторса, джан тенгим,
Кече-кюн да нёгерим,
Сеннге миниб чыкъсам мен,
Ойнад кёлюм-джюрегим.

Сен туугъунчу айланыб,
Къаладжюк эд билгеним,
Эки кёзюм байланыб,
Къара эди кийгеним.

Октябрны уланы,
Ёсюб джетген тёлюсе,
Байлыгъымы джокъ саны,
Кесинг шагъат кёресе.

Азауларынг къылычдан,
Сыладыла айырыб,
Джортадыла ызынгдан,
Джалкъаларын къайырыб.

Сексен ат кюч моторунг,
Болмай чийинг, къотурунг,
Кенгди эркин тюз джолунг,
Бегибди аягъынг, къолунг.

Тютюнюнг чыгъад бурулуб.
Джер джауларын къууруб
Джакъ отунгу, печ къуруб.
Джюрюшюнге къош туруб.

Сагъыш этме кесинге,
Тюшюр мени эсинге
Къарнашлыкъны джолума,
Болушургъа толума.

1952 дж.

ХАСАН.

Хасан бюгюн къайгъылыды, кюйеди,
Ишлемеген джол табмайды, биледи,
Къалакъ бёркюн джамбашына кийеди,
Салкъынында иссилерге суйеди.

Олтурады, оту кызыу джанмайды,
Арбазына джылы джаум таммайды,
Сокъмагъына джуукъ-тенги бармайды,
Эринчекни энди джашау алмайды.

Хасан юйде, сагъайыбды къулагъы,
Самоварны орнатханды быягъы,
Макъырады ашсыз къалган улагъы,
Болмай башха арбазында туягъы.

Эси тюзде, кеси базар иймейди,
Оджагъында чыракъ джаркъа кюймейди,
Эки къолу ара ишге тиймейди,
Джамагъатым, элим аны суймейди.

Тангы эртден аны джылай атады,
Кюню салкъын ышармайын батады,
Юсю джалан, къарны ачлай джатады,
Орну суукъ, джылынмайын къатады.

Юреннгени орам, туююш, даурду,
Сайлагъаны сѣю кемсиз аурду,
Излегени къозу къуурукъ, баурду,
Табханы ўа аягъына джаурду.

Ма, Хасанны тюз сураты алайды,
Халилери джаўларыма джарайды,
Кюнде иши—чыгъыб элге къарайды,
Джарымаса кеси-кесин талайды.

Хасан элде адамланы къуууду,
Усдалыгъы бариш бла уруду,
Атлагъаны къарагъаннга туруду,
Джашаўуну тамбыласы къуруду.

Кюнню джаяў ашырады, арымайды,
Джолу къысха, кир гыбыты джарымайды,
Керти байлыкъ урунууду, танымайды,
Ишлемеген таза хауа солумайды.

Ишлемеген джарымайды, онгмайды,
Табагъына шорпа башы къонмайды,
Гёню ачыкъ, тюбю къаран—толмайды,
Ишлемеген хакъ ашаргъа болмайды.

Ленин айтхад: ишлемеген—ашамаз,
Миллионнга къаршчы—узакъ джашамаз,
Босагъасы тар, тобугъу ойнамаз,
Къазанында халал ашы къайнамаз.

Ишлегенни ёсед ара байлыгъы,
Джылгъа ашаўд колхозунда айлыгъы,
Хасанны ўа джокъду аллай хайыры
Къыйынындан хурджунуна саллыгъы.

Ишлегенни бал сюзеди къоллары,
Кассалада мингле бла сомлары,
Хасанны ўа тюрегеди джоллары,
Даўчудула джерге аур санлары.

Ишлегенни сайлайд журтум — тур алгъа!
Тюз урунуў, джашаў борчду адамгъа,
Ишлемеген болушады, бил джаўгъа,
Болма хоншу баришникге, джалкъаўгъа.

Эниклеме, къошулма сен кир ишге,
Халкъын суйген салмаз кесин баришге,
Къалма сёзге, ёмюрюнге бедишге,
Бер кючюнгю социалист эришге.

Ишле, аша, сен ушама Хасаннга,
Узакъ нёгер джолдаш тюлдю ол санга,
Боран суукъ да къаршчыды ма анга,
Джашаў урур, атар аны джаланнга.

Иш эркинди, махдаў сыйды билгеннге,
Тенгди бизде урунургъа суйгеннге,
Хасан таныр, билир ахыр кёргеннге,
Къалыр ушаб кёсеў башы кюйгеннге.

1954 дж.

УНУТМА.

Джарыкъ джулдуз кюннге айланыб къарайды,
Ачыкълыгъы джюрегиме джарайды,
Бети кетиб, онгуб,
Тауш этмей, солуб,
Ариу Бадий бюгюн алайды.

Майны нюрю юсюбюзге тегюлюб,
Къарагъаннга ариу сурат керюнюб,
Эси кетиб аны,—
Сюймекликге джаны,
Акъылы тенгине белюнюб.

Татлы тенги Алий анга джетеди,
Джылы кетиб ол аскерге кетеди,
Къакъмай эки кезюн,
Туура айтыб сезюн,
Бадийине болджал этеди.

Къылычымы джаугъа джити тутарма,
Къайры барсам, биргемесе джокъларма,
Бюгюнча турурса,
Таймай урунурса,
Мен да чегибизни сакъларма.

Келир заман ашыкъмайын тезгеннге,
Алгъа къараб тюз джашауун кергеннге,
Письмола иерсе,
Джюрекле билесе,
Байланыбды эки суйгеннге.

Ашыгъырма, булбулчугъум, джетерге,
Суратынга къарай, джуаб этерге,
Саламыбыз бирге,
Борчунгду ёмюрге,
Джолунг ачыкъ туура кетерге.

Къралыма ёмюр тынчыкъ излейме,
Алий олду насыб бизге билеме,
Сюймеклигим сенде,
Джигит бол аскерде,
Антынгы унутма, тилейме.

Айтылырса эм джуртунга, джеринге,
Батырлыкъны алсанг иймей кёлюнге,
Джылтыраб келирсе,
Къуаныб кюлюрсе,
Орден тагъыб кёкюрегинге.

1955 дж.

БАГЪАЛЫДЫ.

Танг атады, чыгъады кюн,
Тюненеден джарыкъ бюгюн,
Сары алтын тёгюб нюрюн,
Джибек ийе, байлай джюгюн.

Терегинде беш кын бирге,
Мииклиги сажна ёрге,
Бёленнигенча кёк дарийге,
Къатапача кюйюз джерге.

Келсе джылы аяз этиб,
Чачын тарайд къалмай кетиб,
Бири-бирине кылсха джетиб,
Шыбырдайла ушакъ этиб.

Ушакъ, сѣз да бизге насыб,
Байлыгъы да туура басыб,
Къазанларын да бирге асыб,
Къарайдыла ышарышыб.

Багъалыды, учуз этме.
Башын джабыб, юсюн ётме.
Тюлдю къышхы алма, кертме.
Къолгъа джыймай, джолгъа кетме.

Партияды джол тюзетген,
Хар ишге да тюз юретген,
Партияды акъыл берген,
Хайырлыды нартюх деген.

Багъа берчи заманынга,
Нартюх бачха сабанынга,
Нартюх—ашды адамынга,
Эки къаты эм малынга.

Аны билсенг сайланырса,
Сен махдаулу айланырса,
Заман ийсенг къыйналырса.
Урунмасанг не алырса?

Сакъды малгъа джигер малчы,—
Сабанчы да алай барчы.
Керекди ол, нартюх салчы,
Къыйын бер да битим алчы.

1956 дж.

АНАНЫ СЁЗЮ.

Мен башлайма сеннге джырлаб, тынгыла,
Ариу бала, мени иги ангыла,
Сени алыб бешигинге бөлейим.
Ойнай, кюле уллу болуб кёрейим.

Ариу бала, аурумагъын, ёлмегин,
Дуняда бир кыйынлыкъ кёрмегин,
Джашауунгда кемликлени билмегин,
Ёмюрюнгде сен терс джолгъа кирмегин.

Толгъан айгъа ушайд сени тюрсюнюнг,
Джюреклени къуандырад суююмюнг,
Тюненеден джарыкъ сени бююнюнг,
Джюз джыл болсун, ариу бала, ёмюрюнг.

Кюн джарытхан уллу элде кьонушунг,
Булбулчады джарыкъ чыгъа таушунг.
Окьюу, билим болсун сени негеринг,
Сенден юлгю алыр кибик тенглеринг.

Ойнай, кюле сен ёсерсе элингде,
Сени туугъан кьралында, джерингде,
Джигитликни сен тутарса кёлюнге,
Юлюш алыб, кёкде-джерде, тенгизде.

Ёсюб джетиб, сен школгъа кирirse,
Бир кюнюнгю иймей, ариу джюрюрсе,
Иги окьюб, билим, акъыл билirse,
Окьюу бошаб, къуанырса, кюлюрсе.

Урунурса — ишлемеген тишлемез, —
Хомух болсанг, сени насыб кючлемез.
Эринчекни джашау бир да излемез.
Ачыкъ кюнюнг да анга джылыу бермез,

Джуртум айтса, сен аскерге барырса,
Джашауунга аскерликни алырса,
Чегибизни сен джауладан кюрурса
Кыралыма сен багъалы болурса.

Чырмауланы сен джолунгдан быргъарса,
Темир кыушха миниб кекге чыгъарса,
Къараб кермез миикледе учарса,
Кек хауада джангы джолла ачарса.

Джуртум салгъан хар бир ишни толтуруб,
Халкынг бла саулукъ тарта, олтуруб,
Къайтырса туугъан элинге, джеринге,
Сен орденле тагъыб кекюрегинге.

1956 дж.

КИМНИКИДИ?

Кимникиди Суэц канал?
Атылгъансыз кыучакъ джайыб,
Бузуласыз табмай амал,
Джыгъыласыз аякъ тайыб.

Америка, Англия,
Франция эсге алыгъыз,
Ол мюлкюдю Египетни,
Джокъду ишигиз, къол салыгъыз.

Египетди аннга ийе,
Сукъмагъыз сиз бурнугъузну,
Сиз къаллыкъсыз джана-кюйе,
Узатмагъыз къолугъузну.

Джашау эркинлигин табыб,
Египетни халкъы бюгюн
Ёсед, кеси алгъа чабыб,
Узакъ атыб, тышхы джюгюн.

Колония зор заманын,
Басдыргъанды, чырт къайтмаз,
Излемеген бар аманын,
Тенг канал деб, бил, айтмаз.

Артыкълыкъны зор ачыуун,
Джарлы халкъы сынагъанды.
Тенгсизликни къан татыуун,
Энди джуууб, быргъагъанды.

Египет кърал сормайд барыш,
Оноу этед кеси юйюне,
Эркинди ол, джокъду эриш,
Джериндеги хар юйюне.

Инаныгъыз айтыу эсе,
Египетди ийе джолгъа,
Тынгылагъыз керек эсе,
Берилмезди тышхы къолгъа.

Эшиги ачыкъ, канал кенгди,
Джюрюгеннге джокъду тыйгъыч,
Кереклиге джол тенгди,
Египетникиди ачхыч.

Ёкюрмегиз, макъырмагъыз,
Канал тутханд керти ийесин,
Тубан къара чакъырмагъыз,
Табмазлыкъсыз бир элисин.

Чабышдыгъыз, кюч джыйдыгъыз,
Кетди къайгы ыйыгъыгъыз,
Тар мюйюшге тыйылдыгъыз,
Джюлюннгенлей мыйыгъыгъыз.

Тюз, иги ёмюр тас болмайды,
Тюз иш джакъсыз эм къалмайды,
Кючге базгъан чырт толмайды,
Джашау орун эм алмайды.

1956 дж.

ЗВЕНОНУ ДЖЫРЫ

Салам, къарнаш звенобуз.
Салам — тенглебиз бирге,
Джарыкъ тарта къобузубуз,
Минебиз — мине ёрге.

Биз башлайбыз саламлаша,
Алгъыш айта джерибиз,

Джырла, джырым, эжиу джаша,
Бизникисе суйебиз.

Джигерлик жарык кери.
Кенди эркин джолубуз,
Къарыу, махдау, сый береди,
Тенди бирлик кьолубуз.

Ой! звено урунабыз,
Ишлейбиз кесибибизге.
Ой! звено къуанабыз
Джашау тенглибизге.

Акъ булутла уча кекде,
Джаш чалынган биченле,
Сабанларын джашнаб джерде,
Тартыб сусаб ичелле.

Токъду семиз толу кьозча
Джаз кюзлюк будайыбыз.
Есед чагыб, джаз кырдыкча,
Керти тюз байлыгыбыз.

Ой! звено, алгъа, звено,
Чарсха джарау саныбыз,
Ой! звено, хорла, звено,
Сеннге къанат барыбыз.

1956 дж.

ИЧГИ ЗАРАНДЫ.

Ичги аманды дейле,
Ичги игиди дейле,
Аманына шагъатма,
Ичги сълхыр этеди,
Ахырынга джетеди,
Сен бу затха алдатма.

Мени изле дейди,
Меннге тубе дейди,
Джолунга ашыкъсанг.
Теринги сояды,
Бетинги джояды
Хатерсиз джолукъсанг.

Халисин тыймагъан,
Тизгинин джыймагъан,
Туура къара джинли.
Ичгичи тартаргъа,
Къуру тынчайыргъа,
Джукъларгъа сюеди.
Эртденден ингирге,
Тюкенден тюкеннге,
Джол салыб джюрюйдю.

Эки аягъы тайыб,
Къучагъын да джайыб,
Къайгъысыз джатады.
Сатыб кёрпе тонун,
Къоймай къара сомун,
Хатагъа атады.

Джазылыб колхозгъа,
Болмай кюню джылгъа,
Заманы кетеди.
Джюрегин борч алыб,
Шышагъа къадалыб,
Ол шежде этеди.

Джюзю тамам толмай,
Эки джюзю кьоймай,
Айтдырад ичинги.
Ючю джалын отча,
Тёртю темир тотча,
Алады кючюнгю.

Кертиси алайды,
Ичгичи болады,
Артыкъ узун тилли,
Алайны марасанг,
Бетине къарасанг,

Къысха, терен солур.
Къабыныб кетгенча,
Сибириб ётгенча,
Юйю къургъакъ болур.

Ичгичи турады,
Ишни кенг урады,
Сюймей халкъым аны.
Аллынгы тыяды,
Джанынгы кьыйнайды,
Кюйе кьыргъа саны.

Ичги сакъат беред,
Алгъын бошну кѣред,
Сайламайд джолубуз.
Ичгини къояйыкъ,
Ишлейик, ойнайыкъ,
Хорламлы къолубуз.

Ичгини къояйыкъ,
Къабугъун сояйыкъ,
Ол бизге заранды.
Аны танымагъан,
Ише джарымагъан,
Джашауундан къаранды

1956 дж.

ДЖАШ ТѢЛЮМЕ.

Сабий тѣлюм, джаш тѣлюм, сен билегим,
Сѣлешеди, джырлайды, кѣр къаламым.
Сюйген тѣлюм, джаш тѣлюм, сен джюрегим,
Ал сѣзюмю, сеннгед назмум, саламым.

Багъалыса, сыйлыса сен, джаш тѣлюм,
Къуанчлыса, джарыкъса эм джукъланмаз.
Махдаулуса, джигерсе сен, токъ кѣлюм,
Муратынг бир кюнюнг ашхы—бокъланмаз.

Такъыр эди джаш тѣлюню джашауу,
Болмай алгъын эркинлиги къолунда.
Кючю эди сатыб тымсыз ашауу,
Чыгъанача тутуш ташлы джолунда.

Эски заман болуб тюзге бууала,
Джумдуругъ'а, харам гыбыт, джау салыб,
Чакъмай терек, къаудан къаты уала,
Тута эди ач, джалангач, къан алыб.

Джалчы джалынг бир башынга джетмей эд
Кетселе да джылла, кёрмей ышыкъ сен.
Дин шеригъат, закон азат этмей эд,
Кюрешсенг да табмай, ишден джан, эсен.

Ёксюз, факъыр сабий сыртда, джаланда,
Джайы, къышы къалыб джылы къонушсуз,
Кече суукъ, кюню да къар, боранда,
Къайры айланса къараса да орунсуз.

Былай эди кёбню азгъа тенглиги.
Джарлы тёлю саналмайын инсаннга,
Эли эди атламыны кенглиги,
Къошулмай ол керти адам тюз джанга.

Джюгюнг аур къарыуунга къатылыб,
Бетинг джибиб, джыламугъунг акъгъанлай,
Чыкъдыкъ алгъа, учханча биз атылыб,
Октябрны джели джуукъ къакъгъанлай.

Ышардыкъ биз хар саныбыз бошланыб,
Джолубуз кенг джарыкъ кёрюб кёзюбюз.
Кирдик ишге ёмюр джангы башланыб,
Эшитилди, табды сыйын сёзюбюз.

Андан бери атлагъан къыркъ джылыбыз
Джашау бек кѣб басхычладан ѳтгенди.
Хорламлада батыр ѳсген саныбыз,
Чырт хорланмаз социализм ѳтгенди.

Бюгюн къара байлыгъыма халкъ табхан,
Кюкюрейди май кырдыкча къат-къатым,
Энци мюлкню ара мюлкге ол бургъан
Тюзетеди тау ну, тюзню къанатым.

Махданама бу насыбха джаш туу гъан,
Айча туу гъан шахарыма, элиме.
Джокъду тилсиз, джокъду сокъур сен къуан,
Сыйды къартлыкъ, ачыкъды джол тѣлюме.

Ачыкъды джол, къарнашды бил хар джерим,
Дуркъум терен, кѣгетим бай, толубуз.
Шагъат айтыр ѳлтген бизни джаш тѣлюм,
Ленинчи къурч партиягъа борчлубуз.

Къарнашбыз эм туу гъан черкес, къарачай,
Ач тѣшюнгю, къыс кесинге, къучакъла,
Шохлукъ кюнде, хорламды ол, кенг джай,
Ёсдюр, бегит, кѣз гинджингча тюз сакъла.

Суйген тѣлюм джюрют кесинги, таб атла,
Кѣргюз кесинги, мизам къаты, джел алмаз,
Кѣлтюр миик тизгининги, кенг къатла,
Таза джигер—ишде ардан къарамаз.

1957 дж.

ТУРЧУ, МУРАТ.

Турчу, Мурат, чалкы алчы!
Хыршынг ачыкъ алда барчы!
Кюююнг уллу — хорлам салчы!
Кесинг ие — тюлсе джалчы.

Чакъырады ишинг джигер,
Ашыкъгъанча тангига джер.
Бичен айынг кетеди — кёр,
Къарыу ну аяма — бер.

Майна барад хоншунг Халит,
Джыйын башчы тенгинг Хамид.
Тебре дейди алчы Сагъит,
Сюйгенчигинг ариу Забит.

Мурат, ийнан, ышан меннге,
Болмаз ана къар, буз сеннге.
Хомухлукъну силде кенгнге,
Ашырма кюн чыкъ биченнге,

Чал джеринги, къойма чырын,
Къарма, джюлю, теше дырын,
Акъсакъл да тарта джырын.
Джый дуркъугъа, тишге барын.

Аш мамурду мелхум, билсенг,
Малды ара керти суйсенг,
Эт, джау, сютдю, сыйын кёрсенг,
Джеталмазса бюгюн ийсенг.

Бичен татлы, байлыкъ джолду,
Насыб тутхан бирлик къолду.
Турчу, Мурат, заман болду.
Хайда ишге—сёзюм олду.

1957 дж.

ДЖЮРЕК.

Джарыкъ джюрек, татлы джюрек насыблы,
Къанынг исси джюрю таўкел тохдамай,
Дшашаўну бил, шохлукъну суй багъалы,
Тенгликни тут, хаўлеликни махдама.

Сенсе байлыкъ берген мамур эм аллыкъ,
Джабма юсюн, этме салкъын, урма хош.
Сенсе насыб къуанчха да эм саллык,
Керти сёлеш, джигер урун, къарыу къош.

Джуртум, сенден тюз борчунгу излейди.
Чакъырса ол, аяма таб джанынгы.
Тенглигинги тутад миик, ёс дейди.
Джаўдур сен да, бер кёгетин санынгы.

1957 дж.

МИНГИ-ТАЎ.

Минги-Таўум, баш таўум,
Салам менден ал исси.
Суйген джюрек махдауўум
Джокъу сеннге тенг кеси.

Мииксе сен тау тебмез,
Кенгсе, кьалын тутулмаз,
Мияласа буз кебмез,
Саркъаса тик джутулмаз.

Табхырларынг, чатларынг,
Батыуларынг, кьолларынг,
Кьюушларынг, сыртларынг,
Эрле салгъан джолларынг.

Тау салкъынынг болуучу,
Суу ичеди булбулчукъ,
Аушунга кьонуучу,
Бурулады джел урчукъ.

Келсе кьонакъ боранлаб,
Киинесе сырмалаб,
Тюшсе джерге джаланлаб,
Кьонакъбайса джыл кьарлаб.

Минги-Тауум, кьарт тауум,
Танышынгма джарыкъ кёр,
Джаным татлы баурум,
Кьабыргъангы джуукъ бер.

Кьюанама кюл, ышар,
Биз тюбейбиз кьайтыб,
Ёлмез тюзлюк, сау джашар,
Бегир ёмюр, сёз айтыб.

Тансыкъма бил, сына эм,
Тенглигимди бу насыб,
Тенглигимди болмай кем,
Атлагъаны тюз басыб.

Ашыгъама, ийнан сен,
Этегинге Бийчесын,
Ётдюрюючю джай эсен,
Ара малны барысын.

Партияны баласы,
Джолгъа усда джигерме,
Тауларымы анасы,
Сакъла энтда ёрлерме.

1957 дж.

ДЖАША СЫЙЫМ.

Кечеле къарангы,
Кюнде да ауангы,
Кюкюреб залимлик,
Эртденнге сукъланыб,
Тураем джукъланыб,
Кёрмей мен эркинлик.

Хауа джокъ солургъа,
Табмай тенг болургъа,
Джекириб артыкълыкъ,
Терим къара бишиб,
Джюгюм аркъа тешиб,
Джесирем, мал сатлыкъ.

Тюйюлюб мен джалда,
Джегилиб боранда,
Мурджарым, джел суукъ,
Термилиб кѣб анда.
Къалаем джаланда,
Къабырыма джуукъ.

Байла, бийле туура,
Къаты чыбыкъ ура,
Санаб джакъсыз серге,
Кѣлюнгю аздырыб,
Кѣрюнгю къаздырыб,
Кѣмелле джерге.

Джанды ай Октябрь,
Къабынды къуу тамыр,
Халкъ тюремеси кюйдю,
Джашау орнун алды,
Ёмюр тюзлюк салды,
Кюнюм жарыкъ тийди.

Ленин къолун берди,
„Магъыз Тенглик“ — деди,
Къызыл джилтин чачды.
Партия излеген,
Урунганла суйген,
Эшик джангы ачды.

Андан бери озгъан,
Бетине тарх джазгъан,
Къыркъ джыл азды заман,
Алай ‘а унутма, сен,
Ёсеме алгъа мен,
Атлаб узун хаман.

Ач, кымыжа кытыб,
Башым ау атыб,
Турдум сениге дери.
Бюгюн джашма таулу,
Джарыкыма окыулу,
Кыйынлыкыдан кери.

Кыркъ джылымы берген,
„Сенсе ие“ деген.
Октябырды туугъан,
Джырла халкым, джерим,
Шахарым, тау элим,
Олду социализм кыургъан.

Туугъаным юч ёзен,
Салкыненг ташгёзен,
Чубур, тар джолларынг,
Энди кыалмай туруб,
Мюлкюнг алгъа уруб,
Джашнайды тауларынг.

Учуз энг, тенгсизенг,
Этексиз дженгсизенг,
Сыныб кыуш кыанатынг.
Энди сен кюзгюча,
Книниб гинджича,
Белгилиди атынг.

Кыобан шоркыа тарай,
Кыарачайгъа кыарай,
Барады кюн чыгыб.
Алтын, кюмюш, байлыкъ.
Кёбдю кыышлыкъ, джайлыкъ,
Тургъан алгын бугъуб.

Багъыр, джез, ташкёмюр,
Накъутмалмаз, темир,
Саўгъады ичингден.
Колхозунг таў малчы,
Совхозунг эм алчы,
Махдаўду кючюнгден.

Джаша сен, къыркъ джылым,
Джаша сен, баш сыйым,
Джокъду сёз: „мен“, „сен“, „ол“.
Бирди джашаў кенгди,
Миллет бизде тенгди,
Партиябыз, саў бол!

ТУУДУМ ДЖАНГЫДАН.

Тубан суукъ теблеб джерни хаманда
Байла, бийле болуб ёлюм келечи,
Джашаў деген джутулуўчу заманда
Туудум джарлы анамдан мен биринчи.

Учузлукъну сынадым, кёб термилдим
Зор джашаўну такъырында, тарында.
Джалчылыкъда эркеликни билмедим,
Джайым джангур, къышым Гумну къарында.

Эски кюйюб, джангы сурат алгъанлай,
Эриди джаш джюрегими тот берчи.
Залимликни атыб тенглик салгъанлай,
Туудум энтда мен джангыдан биринчи.

Атды тангым, берди тенглик Октябрь,
Берди тенглик халкъыма бир ёлчесиз.
Уяндым мен, тайды джукъум шош сабыр
Уяндыла унукъгъанла кечимсиз.

Кетди джарам, кюн ышарыб тийгенлей,
Келди мамур алгъын боран сюрюучю.
Кёзюм джарыкъ бирик джолгъа киргенлей,
Туудум энтда мен джангыдан биринчи.

Къарнашлыкъны байрагъыны тюрбюнде
Макъам кючлю, тынчлыкъ ючюнд кюрешим.
Къыйынлыкъны заукъну да кюнюнде
Тюзме джуртха, бирди сёзюм эм ишим.

Алдым махдау, табдым керти адамлыкъ
Билмеген мен эркинлигим келгинччи.
Фашизмни этгенлей кюл, топуракъ
Туудум энтда мен джангыдан биринчи.

Антыбызны толтурдукъ биз къралгъа,
Сыйыбызны тутдукъ миик джер чагъыб,
Келдик сора сабанлагъа, маллагъа,
Фабриклеге, заводлагъа ашыгъыб.

Багъаргъа биз джарабызны биргелей,
Кирдик ишге, чыкъдыкъ алгъа элли, ишчи.
Берия буугъан ана тилим келгенлей,
Туудум энтда мен джангыдан биринчи.

Махданама тюзлюгюме джурт билген,
Къуанама насыбыма ёмюрлюк.
Сукъланама таза ишге джюрек суйген
Ма хорламым, ма байлыгъым, кел керлюк.

Къаным исси урады суу шоркъалай,
Саным дженгил халкъым оноу кенгешчи.
Областым Ленинни орденин алгъанлай,
Турдум энтда мен джангыдан биринчи.

Джарытады, этрден кюнча, сауҕъабыз,
Чыкъярады ишге джигер тюз, таза.
Орус бла ёмюргеди антыбыз
Махдан, черкес, къарачай, ногъай, абаза.

Багъалыса, областым, суюеме,
Джаша бирге, ишими кёр сен, таны.
Партиягъад махдау сый да—билеме,
Олду ачхан, олду берген, насыбны.

1957 дж.

ТЁЗГЕН ТЕШ АШАЙДЫ.

Алма терек кёк дарийге бёлениб,
Хар булчугъу кампек бёркню кийгенча.
Тюбюне да джашил кюйюз тешелиб,
Джаш баббахан чачакъларын ийгенча.

Эртден аяз урса сынаб джетгенча.
Сагъаяды шош джукъудан уяныб.
Шыбырдайды джыргъа эжиу этгенча,
Мен да ишлей насыбыма къуаныб.

Насыбымды тюзлюгюм бу тирилик,
Тюзлюгюдю хар адамны суйгенча.
Береди ол ийнанмакълыкъ, джигерликъ,
Кертй соруб джарсыуунгу билгенча,

Октябрыны уланыма джаш ёсген
Сен да шагъат келгениме хатасыз,
Къыйыным'а Ата джуртха тюз берген
Болмай ёксюз, къалмай ата анасыз.

Кёк тенгизде ала чабакъ джюзгенча
Ачды тюзюн таза джюрек, кирсиз кьол
Уу джыланны башын кылыч юзгенча
Бууду джауну тумалады, кёмдю ол.

Таныгъанча адам джазыу сёз айтыб,
Къуанады къараб меннге эм Казбек
Ачылгъанча тейри эшик къайытыб
Болду айгъакъ Берия кьаллы сарыубек.

Халкъымы тенг эркинлигин суймеген
Тенгиз, тау да меннге деген джаныуар.
Джарыкъ кюнню джукълатыргъа излеген,
Айт, аныча джерибизде ким туар.

Огъай, огъай, инанмайма, инанмам!
Туумаз бизде айтырыкъ сеннге: тур талаш
Ашыкъгъанча суу орнуна хар адам
Джуукъду джен, нёгерди тенг, шох
кьарнаш.

Шохлукъ бизде ёмюрлюкдю, джел алмаз,
Отда, иште, окъууда да бузулмаз
Къарыуду ол, кючдю джаугъа сукъланмаз,
Ёседи кёр, белгиди бил, джукъланмаз.

Да, джукъланмаз, тамыры бекди, теренди,
Чагъады ол, джашнайды, суу джетсе да
Халкъымы бай кьолу алтын черенди,
Урунады къайры барса кетсе да.

Пахтаралда, джюзюмде эм мамукъда
Акъ—Тёбеде, чюгюндюрге, будайда
Суусамырда, малда, кьойда, джылкыда,
Хар иште да юлгюлюдю эм алда.

Къара сен'а, сѣзню артыкъ суюмейме.
Ненча саўгъа ненча ёшюн джарытад,
Ётюрюкге ышара да билмейме
Ненча махдау ненча бетни танытад.

Ким билмейди джаш Харунну айтчы сен,
Джуртуму ол деу джигити, батыры
Ким билмейди Нузуланы халкъ суйген,
Урунуу ну эркечи эм тулпары.

Тюлдю джангыз, тюлдю эки джер шагъат,
Тюлдю юч, тюлдюле тёрт, неда джюз,
Кѣб къарачай орден, медаль да тагъад,
Махданама, махданыгъыз олду тюз.

Октябрда джангы туугъан миллетим
Эркинлигим миик тутхан джюрегим,
Кенгсе, уллу джуртум, мени хурметим,
Къалайы да юйюмдю тенг билегим.

Джылынганча сабий ана къойнунда
Джылынама мен джуртумда, джеримде,
Аунагъанча улакъ, Балыкъ бойнунда
Ойнайма мен бюгюн туугъан элимде.

Кертиме мен махдамайма кесими,
Къаршчыма, отма заранчыгъа, кир ишге,
Береме бар акъылымы, эсими
Насыб кетмез тынчлыкъ ючюн кюрешде.

Алапатма деген сѣзюм тюлдю ол,
Менден иги ашхы кѣбдю санау суз,
Алай'а мен билген джангыз буду джол
Элтген джарыкъ коммунизмге тохдау суз.

Халкъым джаным, халкъым къаным иш кюн,
Урун энгда бер кегетин санынгы,
Суй джуртунгу, тюненеден бек бюгюн,
Излесе ол, аяма таб джанынгы.

Сабыр тюбю сары алтын джерибиз,
Джашау деген къарыу берген джырыбыз,
Тезген ахыр теш ашайды кердюк биз,
Партиягъад махдауубуз, сыйыбыз.

1957 дж.

КЪАРАЧАЙ.

Къар чай, мен тюз балангма, тынгыла
Шагъат билген минг миллион кез айтыр
Суйген мени джюрегим туугъан танг бла
Къыркъ джыл бизге макъам кючлю, сез батыр.

Къыркъ джыл джуртум ёмюр тенглик алгъанлы
Джашагъанлы джюрек таза, кёл сабыр,
Къыркъ джыл „сыйлы“, „сыйсыз“ тамгъа
къалгъанлы
Джарытханлы джерин Уллу Октябрь.

Октябрны сенда туугъан джашыса
Къарачайым бетин табхан ол кюнден,
Къобанымы керме къара къашыса
Джахиллигин, джюгюн атхан юсюнден.

Таракъ, таракъ миик салкъын тауларынг
Къайнайдыла гараларынг—сууларынг
Тутуш къая дорбунларынг, бауларынг
Ойнайдыла къошбаш семиз бууларынг.

Ариудула ёзенлеринг, джарларынг
Чегетлеринг, джалпакъларынг, къолларынг,
Машинадан толадыла тарларынг,
Алгъын улоу киралмаучу джолларынг.

Алтын, кюмюш чокъракъды хар ташынг,
Багъыр, наршап, джезди тюзюнг, къулагъынг
Партияды Ленинчи тюз джол башынг,
Джерде, кёкде тенгизде да эм джагъынг.

Сюйеме хар бет джанынгы, забангы
Батыуунгу, табхырынгы кюн тийген,
Сюйеме хар чыбыгъынгы, сабангы,
Джайлыгъынгы, къышлыгъынгы кёк кийген.

Къуанама сахарым джаш туугъан
Алгъын чаул, къуу талланы толтургъан,
Къуанама сахарыма экинчи,
Къыралыма таза саулукъ юй болгъан.

Сюйюеме эм тюнюнге, тюшюнге
Адебинге, намысынга, бетинге,
Нёгерме хакъ джашаунга, ишинге
Ышан манга, сана кеси этинге.

Сыйса манга наныкъ, дугъум, балийсе,
Хар миллетге тенг къарнашса аллындан,
Арбазыма кюнча тийген дарийсе
Болушлукъну таба ёсген барындан.

Къыркъ джыл джуртха къуан, джигит, Къарачай,
Атламынгы бузма, узун, туура эт,
Къыркъ джыл джуртха урунур, джигер Къарачай,
Муратынг бир, джарыгъынга толу джет!

Багъалыса, Къарачай, кѣб байлыгъынг
Джигер къанынг, айбат джеринг джаша сен,
Махданама джокъду сайынг, арыгъынг
Алгъышлайма джуртум бла бол эсен!

ТЕНГИМЕ.

Тенгим черкес, тюз джолдашым,
Салам сеннге, салам уллу,
Сюйген джюрек джан къарнашым,
Къуанчладан джюрек толу.

Салам сеннге—дейди къаным,
Ал письмому окъу, сакъла,
Салам сеннге—дейди саным,
Сал эсинге мени джокъла.

Эсимдеди экибизни,
Бир тыбырда ёсгенибиз,
Сакълай, туугъан джерибизни.
Кѣб къаллыны кесгенибиз.

Эсимдеди кѣзюмдеча,
Бирге къыйын заманыбыз,
Ишни эте сѣзюмдеча,
Къызыл байракъ алгъаныбыз.

Эсимдеди кѣрген халкъым,
Уча къазан, той, хантыбыз,
Къылны къыйя, джюзе чалкъым,
Джуртубузгъа бар антыбыз.

Бюгюн къара джазама мен
Кѣрмей сени бетден бетге,
Тюзме керти унутма сен,
Суукъ урмаз джуукъ этге.

Кенг болса да, бил арабыз,
Биз ётелмез къайда аууш?
Бирди иннет джол барабыз,
Алгъа элте хорлам тауш.

Къзазах, орус, грузин, узбек,
Къарнаш меннге миллет бары,
Бурулгъанча чилле джибек,
Ашыгъама тенгим ары.

Партияны баш джолуду,
Адамны тенг эркилиги,
Джырла, тенгим, кюнюм толу,
Къуанчымы джокъду чеги.

Сакъла мени, биз кѣрюрбюз,
Къара алгъа джаса терк,
Джуртум ючюн джан берирбиз,
Турмай артха болса керек.

Махданама тенгим татлы,
Насыб берген совет джерге,
Чыкъ аллыма, джигер атла,
Урунайыкъ энтда бирге.

1957 дж.

КЕЛДИМ.

Келдим дженгил сау санларым,
Таныб ёсген ёмюрюнден,
Салам акъбаш, къарт тауларым,
Таза ачыкъ джюрегимден.

Салам тенгим туугъан джигер,
Темир къанат сынмаз менде,
Джокъду къарыу тюзню бюгер.
Назмум, джырым саугъа сеннге.

Кёлюм джарыкъ, Къобан толу,
Шоркъа миик кёмюк ойнай,
Партияды тенглик джолу,
Элтген бизни джашау къайнай.

Партияды къуанчым баш,
Сёзюм алгъа кёзюм кёрген,
Миллетин кёб этген къарнаш,
Эркинлигин чекмей берген.

Джогъед тилинг, кёзюнг сокъур,
Джогъед хауанг, мадар солур,
Джогъед сеннге къалам, окъур,
Тенгинг билген, сени къорур.

Кёр кесинги, къара бюгюн,
Къара меннге, эски тенгинг,
Атыб бойнунг ауур джюгюн,
Тенгсе энди, болмай кеминг.

Тенгме мен да къуру алда,
Кючюм джигер батыр къолда,
Сыйым уллу хар къалайда,
Партиябыз айтхан джолда.

Тюзлюгюмдю ма бу мени,
Тюзлюгюдю кѣб адамны,
Байрагъыды бу Ленинни,
Ишиди ол партияны.

Саламлаша кѣкюрегим,
Алгъыш айтады тюз джюрегим,
Эслеб атла тайма, тенгим,
Буду сенден баш тилегим,

Юйюр таза болсун ариу,
Арбаз кирсиз, чакъсын джангы
Къалсын хомух, ёссюн къарыу,
Бузулмасын намыс, ангы.

Ёссюн джуртум, атам туугъан,
Ёссюн халкъым анам табхан,
Мен ишлерге кюч берирме
Аны ючюн таб ёлюрме.

Тур, джолдашым, тенгим ёрге,
Бер къолунгу ач ташасын,
Къарачай эм черкес бирге,
Къарнашлыкъда кѣб джашасын.

ШАХАРЫМ.

Шахарым, сен туугъан мени шахарым!
Къолум усда, тилим татлы джазама,
Шахарым, сен сейген мени шахарым,
Сеннге ачыкъ тюзлюгюме базама,

Шахарым, сен. Къарачай джан шахарым,
Багъалыса сыйлы бирге танг атыб,
Сеннге назму талпыб айтхан хапарым,
Ышараса кюнча бизни джарытыб.

Джарытаса джюрегими, кёлюмю,
Бетинг ариу Минги-Таугъа айланыб.
Джарытаса сакъалымы, тёлуюмю,
Тереклеринг субай-субай сайланыб.

Нызынг, талынг, наратынг—кёк барысы,
Джасайдыла юлеринги джарытыб,
Теберди эм Къобан сууну арасы,
Кийинесе эркин тюзюю къучакълаб.

Орамларынг сыйдам чынар тебсилей,
Чыракъларынг кече джуддуз чыкъгъанлай,
Алтын къаза, ындыр баса, джау ийлей,
Халкъынг джигер, байлыгъынгы сыкъгъанлай.

Минг-минг ишчи къолун берген саф болуб,
Кёгергенча чагъыб джашил, акъ таум,
Минг-минг метр джерни тутхан толтуруб,
Советлени юйюдю ал махдаунг.

Мамур уллу, баббаханча паркында,
Халкъым ие джашау толу мюлкюме,
Тенг юлюшдю бал кёгетинг садында,
Сени бла къуанчлыма кюлкюме.

Октябрны туудугъуса — баласы,
Келген бизге къартыбызны джаш этиб,
Алгъын тенгсиз миллетиме саугъасы,
Хар иште да джашыбызны баш этиб.

Къарачай, сен сахарымса джурт берген,
Шахарыса таулуланы биринчи,
Бююн саулай меннге сени кѣргюзген,
Сау бол дейле партиягъа Ленинчи.

Ёс, сахарым, толгъан айча къуатлы,
Кѣзюм сакъат, танийма эм къарамай,
Чакъ, сахарым, джашна кюзю суратлы,
Болушурма мен да къарыу аямай.

1956 дж.

ЭКИ ТЮЛКЮ.

Эки тюлкю джюрюйдюле кѣб джары,
„Табарбыз“ —дей, джангы къонуш,
джангы джер
Кетедиле налат бере эл бары
Излей ала баш кечинмек акъмай тер.

Киредиле харам джолгъа, кир ишге,
Санайдыла тюкен, базар тютюнлеб,
Атадыла джанны къара баришге,
Тиллери от кѣзлери да джилтинлеб.

Ётедиле бир заманны ау атыб,
Ашыргъанча джайны джырлай каскачыкъ
Къайталла сора боюн узатыб,
Къалыб къарда юйсюз джалан эм ачыкъ.

Аданасыз джюрюмегиз адебсиз,
Излемегиз мижегесин кюн бетни.
Абынады терс атлагъан адебсиз,
Унутмагъыз бола келген адетни.

Ишлемеген тишлемейди билигиз,
Иш эркинди, билмейд марда не тарлыкъ
Иш шохлукъду, къарнашлыкъды суююгюз,
Ишди бизни хар насыбха чыгъарлыкъ.

Тынгылайыкъ айтыгъыз сиз кесигиз,
Бармыд хата тюз урунуб ашауда,
Огъай джокъду ма бу джолгъа киригиз,
Буду байлыкъ, сыйда берлик джашауда.

1957 дж.

АЛГЪЫШ АЯКЪ.

Алгъыш аякъ боза аякъ,
Берекетли бал аякъ,
Огъур бла кел аякъ,
Къолубузгъа алайыкъ,
Аузубузгъа салайыкъ,
Къыйынлыкъдан кенгде къалайыкъ
Джыйылыб биз къалагъа,
Алгъышлайбыз чарагъа;
Джетсин эки балагъа,
Табхан ата, анагъа,
Сёз кирмейин арагъа,
Туз чабмайын джарагъа,
Сукълансынла алагъа.
Ачыкъ кёкде джулдуз кибик,
Джерден чыкъгъан кырдык кибик,
Тенгизледе тамчы кибик,
Къара малны тюгю кибик,
Ма, бу эки джуукъну,
Танымайын суукъну.

Къуанчлары кѣб болсун.
Шекер конфет кибик,
Бал, джау кибик,
Ара байлы,
Джарыкъ джайлы,
Толгъан айлы,
Джигер тайлы,
Мамур татлы,
Тынчлыкъ джашаудан толсунла,

Джангы кюеу эм келинчик,
Къаназир акъ дарийча,
Къызыл уурт балийчик,
Джашай—джашай тойсунла,
Хар насыбдан толсунла,
Джарысынла онгсунла.
Тукъум эм джуукъ болсунла,
Бююн отоу таныгъан,
Артыкъ атлаб арыгъан,
Мурат табыб джарыгъан,
Келин къуана, кюле келсин,
Этер ишин биле келсин,
Келген джерин суйе келсин,
Хомухлукъну билмеген,
Мухоллукъну суймеген,
Джигер ишлеген,
Семиз тишлеген,
Туйча юреген,
Къатынланы джолун алсын.

Табханлары: къызы, джашы,
Семиртгенлей халал ашы,

Терсни тюзге бургъан,
Ишни ызын баргъан,
Марал киик къакълагъан,
Адамлыгъын сакълагъан,
Аманлыкъгъа бармагъан,
Игиликден къалмагъан,
Окъуудан юлюш алгъан,
Оракъгъа джюрюш салгъан,
Кёкде къушча учхан.
Тенгизде балыкъча джюзген,

Къралларын бек суйген,
Кърал ючюн джан берген,
Балала болсунла,
Джуртубуз ёссюн, бегисин.
Игилик бизге келсин,
Хар адамгъа джол берсин,
Аманлыкъ кери кетсин,
Джаубузгъа джетсин,
Джыгъылсын ол чёмелсин,
Къазан бёрксюн, къайнасын,
Иш эришсин, ойнасын,
Бизге байлыкъ сайласын.
Алтын беджен байласын,
Черен, анатау къаласын,
Сёзюн, бетин джоймасын,
Тизгинин артха къоймасын,
Бу эки джуукъ ючюн
Салыб къарыуун, кючюн,
Былайгъа келген,
Джукъусун бёлген.
Адамланы да,

Кёрюр кыйынлыкълары бу болсун,
Заукълары артыкъ болсун,
Аланы юйлери да,
Быллай къуанчдан, насыбдан толсун.
Джырлай алгъыш этеик,
Ойнай ишге кетеик,
Социализмден ётеик,
Коммунизмге джетеик,
Да, алайыкъ джуртубуз ючюн!
Ленинчи партиябыз ючюн!
Хорланмазлыкъ халкъыбыз ючюн!
Къралыбызда тынчылыкъ джашау
ючюн!

1956 дж.

БАШЛАРЫ.

Ленин, сенсе—билеме	5
Октябрь	8
Сау бол, Ленинчи Партия	9
Джолгъа ашыкъ	11
Сау къал	13
Эсимдеди	14
Къарнашыма	18
Зулифа партизанда	20
Къобан	22
Элиме	23
Хорлам	25
Совет Аскер	27
Махдау сеннге	28
Тёрт джюз джыл	29
Анам	32
Булбулчукъ	34
Мени халкъым	35
Пахта—Арал	35
Къурч атым	38
Хасан	40
Унутма	43
Багъалыды	44
Ананы сёзю	46
Кимникиди	47

Звеноу джыры	49
Ичги заранды	51
Джаш тѣлюме	53
Турчу, Мурат	56
Джюрек	57
Минги тауум	57
Джаша сыйым	59
Туудум джангыдан	62
Тѣзген тѣш ашайды	64
Къарачай	67
Тенгеме	69
Келдим	71
Шахарым	72
Эки тюкю	74
Алгъыш аякъ	75

Абул-Керим Байкулов.

ПОБЕДА.

Стихи и песни.

Редактор *К. М. Коркмазов.*

Обложка художника *В. И. Бекетова.*

Художественный редактор *М. П. Бертник.*

Технический редактор *М. Ф. Лебединская.*

Корректор *Д. Х. Кубанов.*

Сдано в набор 23/xI-1957 г. Подписано к печати 18/x-1958 г.
 Бумга 70 х 103¹/₃₂. Физ. печ. л. 5. Усл. п. л. 3,42. Уч. изд. л. 2,86.
 Тираж 2500 экз. ВГ 07267. Заказ № 4742. Цена 1 руб. 45 коп.

Карачаево-Черкесское книжное издательство,
 г. Черкесск, Дом Советов, комната 139.

Черкесская типография,
 г. Черкесск, Комсомольская, 32.